

Oberczián Géza

PULA

„...mélázok, hová vezet mindez a céltalan utazás, verőfényes napsütés, a végtelen alföld előttem minden irányban egyforma, nincsenek támpontok, úti célok, a fagyott föld vakítón veri vissza a sugarakat, a napszemüvegem a kocsiban maradt, hunyorgok, ettől torzul a kép, közelebb jön a távoli horizont, felbomlanak az arányok és az irányok, felismerem, ez az utazás nem a távolba vezet, hanem a mélybe itt belül” (Város, völgy)

A seregélyek csivitelése rángat ki a pokolból. Megint órák óta belemerültem, a legmélyebb bugyrait keresem fel, ahonnan alig van visszatérés. Mi tagadás, eléggé megvisel, ezért is örülök a madaraknak. Esténként, pontban nyolckor, óramű pontossággal megérkezik több ezer seregély, hullámzó fekete felhőt varázsolnak Pula fölé, és ellepik a lakásom előtti, öbölparti park fáit. Először kisebb rajok érkeznek, kijelölik az érkezés pontos helyét, majd látványos légi parádéval megérkezik a főcsapat, amit néhány kisebb követ. Tíz-tizenöt perc alatt ideér az összes, itt töltik az éjszakát, hogy reggel hatkor hasonló körülmények között elrepüljenek napi köreikre. A környékbeli gazdák alighanem átkozódnak, mert súlyos károkat képesek okozni gyümölcsben, szőlőben, de a város gondot visel a madarakra, az éjjel lerakódott vastag guanót reggel locsolókocsival takarítják el. Sajnos a tenger felől érkező léghullámok így is kellemetlen szagokat hoznak, amíg fel nem szárad az aszfalt.

Szerencsés vagyok, nagyszerű apartmant fogtam ki a város központjában, az öböl partján, az Aréna szomszédságában, egy meglehetősen lepukkant panelház hetedik emeletén, csodás kilátással: tenger, park, város, műemlék, kikötő, igazi kikapcsolódás. Pont erre vágytam, amikor hirtelen elhatározással egy külföldi meghívás helyett ide utaztam, magamnak úgy magyarázom, hogy alkotói szabadságra, de végeredményben elmenekültem néhány feltorlódott kínos ügy elől, amik már jó ideje keserítik az életemet. A meghívás egy könyvnapirendre szólt, de már jártam ott ezelőtt, az előző könyvemet is bemutattuk már, én pedig képtelen voltam a saját művemre koncentrálni, ami nem tett

jót sem a közérzetemnek, sem a szövegnek. Itt engedem, hogy elnyeljen az új könyv, a *Város, völgy* munkacímű naplószerű nem is tudom, mi, talán regény, vagy talán nem... Egy hirdetésben került eléem Pula, hirtelen ötlettől vezérelve foglaltam szállást, és másnap elautóztam idáig a szokásos szombati autópályadugóban. Mindenki úgy hitte, hogy a könyvnapokra utaztam, így pár napig nem kerestek, teljes lehetett a magányom. Azóta persze hívogat a kiadóm, a szerkesztőm, a rendezők, dühös e-maileket kapok, de komótosan törölgetem őket. A kéziratra koncentrálok, és a helyes egyensúlyra. A könyv két szinten játszódik, a *Városban* egy idősödő mérnökember szakmai és magánéleti válságba kerül, a *Völgyben* pedig leszáll emlékei és félelmei legmélyére, kockáztatva, hogy onnan már nincs visszatérés.

Nem siettem, elkerültem az isztriai autópályát, helyette Opatijától, a békebeli Abbáziától a parti úton autóztam Pula felé. Lovranban négy gyermek ácsorgott az útszélen, három nagyobb – ők is alig tíz-tizenkét évesek – vigyázott egy csecsemőre. Porosak, ápolatlanok voltak, mint akik hosszú útról érkeztek. A piros lámpánál megálltam, adtam nekik valamennyi aprópénzt. Elfogadták, enyhe biccentéssel köszönték meg, alig néztek rám. A kanyar után restoran, hirtelen ötlettel megálltam, rájöttem, mennyire éhes vagyok, indulás óta egy falatot sem ettem. A kerthelyiség a tengerre nézett, magasról, egy szirtfokról láttuk a Kvarner-öblöt. Rijeka előtt nagy teherhajók vártak rakodásra, lehetnek vagy húszan, apró pettyek a tengeren, mint a gyerekjátékok. Az utcán a négy gyermek vonult. Integtettem nekik, jöjjenek be, leültettem őket, vizet kértem mindannyiunknak, és ebédet. Egy szót sem szóltak, méltóságtelesen, de gyorsan falatoztak, láthatóan éhesek voltak. Próbáltam kapcsolatot teremteni velük, udvarias mosoly lett az eredmény. Mire az ebéd végén visszaértem a mosdóból, már nem voltak sehol. Egy madártoll volt csupán az asztalon, talán egy sirályból hullott ki. Még kétszer találkozom velük, egyszer Pulában, egyszer pedig hazafelé Rijekában, a Szent Vitus-székesegyház főkapuján.

A város azonnal befogad, megmagyarázhatatlan harmóniát érzek az első pillanattól. Soknemzetiségű, pezsgő nagyváros, a legnagyobb az Isztrián, a félsziget fővárosának is nevezik. Történelem minden sarkon, élő mai kultúra, színházak, filmfesztivál, koncertek, lehetetlen nem elmerülni ebben a szellemi tobzódásban. Egészen különleges a hangu-

lata, egyfajta ódon melankólia lengi be, ahogy megelevenedik a múlt az épületek között, ahogy irányítja az embereket, a rengeteg turista talán észre sem veszi, máris régen itt élt személyiségek hatása alá került, Róma, Velence, a Monarchia ismeretlen szerzetei közé.

„van ebben a völgyben valami szenvedélyes” (Város, völgy)

A hőség felvillanyoz. Legalább olyan meleg van, mint otthon a két nyári hőhullám alatt, de itt valahogy energizál, a teljesítőképességem fokozódik. Sokat gyalogolok, nem zavar a vállamra nehezedő nap súlya, és szellemileg is frissnek érzem magam, igyekszem kihasználni, és kialakítani egy napirendet a turista és az író számára is.

A környékemen három pékség is van tízpercnyi sétán belül, de én a legtávolabbit szerettem meg, a Kaufland felé félúton. Reggelente elsétálok burekért, joghurtért, de sokszor választok valami édes süteményt is melléjük. Isteni az almáspite, és hatalmas, egy darab két napra is kitart. Hetente legfeljebb kétszer vagyok hajlandó nagyobb bevásárlást tenni, olyankor autóval elmegyek a Kauflandba, ami azért rizikós, mert a helyem az ingyen parkolóban, ahol rendszeresen megállok a ház mögött, azonnal betelik, és nagyon nehéz újat találni. A fizetős parkolójegy egy napra rettentő drága, nem maradhatnék annyi időre, amennyire tervezek, ha fizetnem kéne mindennap. Íróembert nem veti fel a pénz.

Az öböl látványát erősen befolyásolja a kellős közepén lévő szigeten álló hajógyár a színes csarnokokkal, rozsdásodó darukkal és egy félkész hajó torzójával, mintegy jelképezve, hogy még néhány éve is fontos ipari központ és híres hajóépítő műhely működött itt. Mára bezárt, kíváncsi vagyok, mi lesz a sorsa a városközpontban épült hatalmas telepnek. Próbálok bejutni. A főkapu portása fura alak, mintha együtt öregedett volna a gyárral, szigorú, lassú és zárkózott. Barátságatlan, elhesseget, de állhatatos kérdéseimre végül mégiscsak válaszol: igen, a gyárat a Habsburgok alapították, amikor ide helyezték a teljes tengeri flottájuk főhadiszállását, Pula ezzel megelőzte Zárát, Spalatót, Zengget és Fiumét is. Érdekes történet, meséli, hogy Ferenc József egy dán admirálist, Hans Birch Dahlerupot nevezte ki főparancsnoknak, azzal, hogy találjon megfelelő főhadiszállást a flottának. Nagytudású, kiváló polihisztor volt, katona, író, filozófus és pedagógus, kevés szavú, tekintélyt parancsoló. Dahlerup tehát elindult Pulából, végigjárta majd

az összes kikötőt az adriai partokon, végül, amikor dolgavégezetlen visszatért Pulába, rájött, hogy ez az ideális helyszín. A flotta megerősítése céljából Ferenc József rengeteg pénzt öntött a városba, felépíttette Új Pulát (ma Veruda városrésze) tizennyolc vadonatúj villával a flotta és a város vezetőinek, megalapította a hajógyárat, akkor még Arzenál néven, ezen a kis szigeten, amit Uljaniknak (olajfák szigetének) neveztek, mert egy idős parasztember olajfákat nevelt itt, ebből élt. A gyár mai neve is ez, bár már nem üzemel, a „vállalkozók”, akik a privatizációkor rátették a kezüket, többet sikkasztottak, mint amennyi bevétel jött, így elúszott a hajógyár, már elnézést a buta képzettársításért. A hajógyártás vezetett Pula felemelkedéséhez, volt, hogy hatezren is dolgoztak itt, és most, hogy bezárt, már a városon is meglátszik, a szép felszín alatt ott az üresség, elszegényedünk... Végül beenged az iroda-épületbe. Az egyik folyosón régi festmények lógnak a gyár vezetőiről. Megdöbbenve fedezem fel közöttük a portást Alois von Beck néven, ő volt a gyár első igazgatója 1857-től. Mire félórás bolyongás után visszatalálok a bejáráshoz, már nincs sehol. Az új portás rám ripakodik, és azonmód kitessekel a telepről, még rendőrrel is megfenyeget.

„sírt az erdő és suttogott, nem tudom kiverni a fejemből, hosszan bolyongtam, egy magaslattal kerestem valami kilátás után, látni akartam a Völgyet, hogy mégis hol vagyok, de nem volt semmi ilyesmi, kétségbeesve hallgattam az erdő kísérteties hangjait, fülelmet befogva üvöltöttem, sírtam én is az erdővel, és amikor visszaértem a házba, a Vadász nyugtatgatott és zenét tett fel, tudta, a csöndet nem bírnám elviselni, azután azt mondta: szóval hallod őket” (Város, völgy)

Az Ambrela nevű strand lett a kedvencem Verudelában. Ez Pula egyik negyede, félsziget tele szállodákkal, apartmanokkal, vitorlásokkötővel és fürdőhelyekkel. Van itt egy régi erőd is, abban van az Akvárium. Busszal jövök, a 2A járat a lakásom mögötti utcáról pont ide hoz. Vettem hetijegyet, drága volt, de megéri, ha mindennap eljövök, márpedig ez a tervem. A tenger befogad, mintha mindig is benne éltem volna. A víz tiszta, jóízű és illatos. Jóval sósabb, mint délebbre Dalmáciában, könnyű benne úszni. Mindenféle halak, a nagyobbak a beszűrődő napfényben kéknek látszanak, el is nevezem őket kékikéknek. Gyerekes, tudom, de megengedhetem magamnak. És ott vannak nagy rajokban a fecskefarkúak, apró fekete – a beszűrődő fényben barnás – halak a villás

farkukkal. Meg a fekete és barna csíkos sügerek, ezeket felismerem, régen az akváriumomban voltak hasonlóak. Nagyon vad ragadozók, kiöltek minden más fajtát maguk mellől, végül egymást is, csak egy maradt, vele lett vége akvarista korszakomnak sok évvel ezelőtt. A feleségem amúgy sem szerette őket, hát végre béke lett, legalább ebben az ügyben. A legnagyobb halak, a drappok, ahogy ezeket hívom, a tengerfenéken nagyobb rajokban cikáznak, a sziklákról csipegetik a moszatokat. Merülgetek közöttük, amíg a fülem meg nem fájdul, utána a felszínről figyelem őket. Sokat úszom, ki a kedvenc szirtfokomig, aminek a tetejéről csodálatos a kilátás a tengerre, a minap még delfineket is láttam. Elég hullámos a víz, szeles nap a mai, de igaz a mondás, amit valahol valamikor hallottam, hogy két méterrel a felszín alatt mindig minden nyugodt és változatlan. Vajon hogy juthatnék az életemben két méter mélyre?

Visszafelé elrabol a busz, kiderül, a 2A körjárat, és teljesen máshol tesz le, mint ahol felvett. Ezen jól felhúszom magam, bő félórát sétálok az alkonyi melegben hazáig a város teljesen ismertelen részén. Kívül esik a turisták által látogatott óvároson, de hangulatában hasonló. Két- és négyemeletes házak váltogatják egymást, van iskola, pár iroda, néhány épület lakatlan. Itt lesz végleg szembeötlő, hogy a város mennyire kopott, hulló vakolatok, festetlen ablakok, gyomos kis udvarok, szűk járdák, kicsi terecskék kiégett gyeppel, fonnyadozó fákkal, madárszaros padokkal, apró boltok, nagyrészüik zárva. Az egyikben veszek vizet, mohón iszom, a maradékot a fejemre öntöm. Lassabban, nyugodtabban folytatom az utam, úgy érzem, illik hozzám ez a negyed, lepusztultam, hozzászürkültem az évek során, észrevehetetlen vagyok.

Ma nagyon jól megy az írás. Ideszoktam a Tito parkba (igen, van még ilyen, és a mellszobra mögött további volt partizánok szobrai is megtalálhatók, egy, a fasizmus áldozatai emlékére emelt emlékművel együtt). Délelőttönként kellemes az árnyék, kis kerti székek és asztalkák az ilyenkor még bezárt street food kocsihoz tartoznak. Nem messze, a sétálóutca elején van egy Tisak, azaz újságosbódé, ahol Klaas Bier néven egy eurós sört is lehet kapni. Nem a legjobb, csak az ára miatt veszem, ez a legolcsóbb, amit eddig találtam. Egyetemistaként Prágában egy alkalommal azon versenyeztünk, hol találjuk a legolcsóbb sört, sport volt ez, mindenhová betértünk, és ahol olcsóbb volt, mint az előző

helyen, ittunk egyet. A park a kikötőre néz, vitorlások, kirándulóhajók, előtte a forgalmas rakparti út, nyüzsgés, turisták, mégis minden nyugodt, inspiráló, kellemes. És mindössze öt percre van a lakásomtól. Jobbra az Aréna kétezer éves gyűrűje, balra a Modern Művészetek Galériája, ösztönző környezet, kortyolgatok, fel-felnézek, de leginkább dolgozom, élvezem az egyensúlyt, amiért idejöttem. Fűzetbe írok, majd este áteszem a laptopra, és összeszerkesztem az előző napi adaggal. Nehezen emlékezem vissza régmúlt dolgokra a saját életemből, a jelen és a jövő mindig is jobban foglalkoztatott, de most a múltam olyan mélységeibe kéne leásnom, amikről alig maradtak képfoszlányok. Sok emlék elkopott a rengeteg történés közepette, mint például a gyermekkorom iskolás éveinek részletei, vagy a katonaság, másokat eltemettem, lásd a válásom, ami viharos és megsemmisítő volt, nem szívesen idézem fel. Azt kell mondjam, nem vagyok túl jóban a múlttal. Nem mintha bármit megbántam volna, vagy szégyellenem kellene, de sok a lezáratlan részlet, amiket, mint a pók, beleszövök a felejtés hálójába esetleges későbbi feldolgozásra. Most kéne kibontani őket, megemészteni, lezárni, elmondani. Csakhogy ennek megvan a maga kockázata.

„...a pénzt tedd el, bankkártyára ne is gondoldj, ezekkel itt a Völgyben nem mész semmire, mondja a Vadász, itt az emlékeiddel fizetsz, elhallgat, majd kíváratva hozzáteszi: az emlékekkel fizetsz meg mindenért...”
(Város, völgy)

Negyvennégy erőd van Pula környékén, tudom meg a teremőrtől a Történeti és Tengerészeti Múzeumban, ami a Kastel névre hallgató erődben van a város közepén. Még a velenceiek építették a tizenhetedik század elején, Antoine de Ville francia építész tervei alapján. Ezt egészítette ki a Monarchia a tizenkilencedik században három védelmi körre, itt van a középpont, innen Verudeláig, Punta Christóig tart a középső vonal, és Brioni szigetein van a harmadik. Így volt védhető az Arzenál és a Monarchia flottája. Általában nem vagyok kíváncsi túl sok tényre, évszámokra, nevekre, úgysem tudom megjegyezni őket, soha nem is tudtam, ezért nem is voltam jó történelemből. Most attól válik mégis izgalmassá, hogy elmondja, a kezdeti időkben összesen tizenhárom ember szolgált ebben a nagynak számító citadellában, és a többi erődítménnyel ellentétben soha a történelme folyamán nem kellett védelmi funkciót ellátnia, nem akarta meghódítani senki húszórás

ostromot leszámítva, amikor is a franciák próbálták meg elfoglalni 1801-ben. Egy sorsát be nem teljesített erőd maradványai már felvillanyoznak. Ráadásul egy, e helyen álló római kori akropolisz köveiből készült (csak új formát adtunk neki, mondta erről cinikusan az építész). A velenceiektől a Monarchiához került, majd az olaszoké lett, később jugoszláv, ma horvát. Fordulatos eseménytelenség. Anton, a teremőr beszédes, szívesen mutogat érdekességeket a kiállítás anyagából, szemmel láthatóan jól ismeri, inkább nézném kurátornak. Egy kép előtt elidőzik, majd fejét csóválva továbbsétál, át a másik terembe, többé nem látom. A kép Anton Bourguignon von Baumberg admirálist ábrázolja, az erőd és egész Pula katonai parancsnokát az 1860-as évekből. Nem feltűnő, de felismerhető a hasonlóság. Átkocogok termeken, keresem, de nincs sehol. Érdeklődöm a kollégájánál, Anton merre lehet, kérdeznék tőle valamit, de ingerülten legyint, ő van csak egyedül az egész kiállításra, mászkálhat napestig a hőségben, hogy mindenütt jelen legyen heti hat napon át, egy cigit nincs ideje elszívni, neki elege van, jöhetne valaki segíteni, de a vezetők sóherek, nincs felvétel, ha nincs pénz, mondogatják karjukat széttárva, szóval nem tudja, ki az az Anton, és neki különben is mennie kell, nem ér rá cseverészni... Keresem még egy ideig, azután feladom. Egy újabb szellem, már kezdek hozzászokni, hogy a múlt így szól hozzám. Lesétálok a Dante térre, a kedvenc kerthelyiségembe, az ebéidő már elmúlt, egyedül ülök a barnakockás-terítés asztaloknál, Pan sört rendelek, szigorúan üveget (a csapolt nem volt elég hideg) és csevapcsicsát. A pincér kiválóan beszél angolul, kedvesen beszélget, amikor rákérdezek a fülrepestő madárhangokra: hangszóróból ragadozó madarak hangját játsszuk a téren rendes időközönként, hogy a galambokat, de főleg a sirályokat távol tartsuk, így könnyebb tisztán tartani a helyet a vendégek számára, magyarázza. Amíg beszél, feszülten figyelem, ő igazi-e. Eddig valódinak tűnik. Hazafelé a sétálóutcán megállok a Joyce névre hallgató vendéglő előtt, szalmakalapom megemelve köszöntöm James Joyce szobrát, egy asztalnál ül, bárki mellé telepedhet ebédelni vagy iszogatni. Furcsa őt kerthelyiségben látni, hiszen egy télen át volt itt, angolt tanított, és a legenda szerint utálta Pulát, hideg volt neki, és szeles, alig várta, hogy visszatérhessen Triesztbe.

Levél jön az ügyvédeimtől, a váláshoz alá kell írnom néhány dokumentumot, és postafordultával visszaküldeni. Keresek valami nyomtatóirodát, de nem találok az interneten sem. A szállásadóm kedves középkorú hölgy, kis töltött galamb, kinyomtatja nekem, és elhozza, közben végignézi a lakást, milyen kárt tettem benne eddig. Nagyon megköszönöm a segítségét, szabadkozom, amiért őt is bele kellett vonnom ebbe az amúgy is kínos ügybe, meghívom ebédre, de mennie kell, a kutuját a lépcsőházban hagyta kikötve. Kikísérem, a kutya egy csúnya, apró kis korcs, bár lehet, hogy csak én látom annak. Mindenesetre pocsék napom lett. Elsétálok a Tisakhoz, veszek borítékot, bélyeget és persze Klaas Biert. Postaládát keresek, majd leülök az árnyékban a Tito parkban és elkortyolom a sört. Lassan nyugszom meg.

„a kanyon alja felé egy bizonyos mélység alatt elvész az árnyékom, csupaszon állok és reszketek, szellemek vesznek körül, áttetsző körvonalak, aligtestek, állunk (lebegünk) valahol, csontig átjár a hideg és a félelem, valami azt súgja, ennél jobban nem lehet lemeztelenedni, itt már test sincs, csak én vagyok, egyre beljebb a tudat legrejtettebb szektorában, és ez rémisztő” (Város, völgy)

A Punta Christo felé sétálok. Ez is egy erőd, mint a Kastel és a Verudela, amiben az Akvárium üzemel, azzal a különbséggel, hogy ez elhagyatott, nem használják. Anton is említette, ezért is vagyok rá kíváncsi. A teraszomról nyugat felé látszik egy félsziget, néhány épület, de főként erdő, lapos dombhát. Kiderül, ez egy rendszerváltás után elhagyott katonai terület, 1995-ben, a horvát győzelem kivívása után hagyták el a katonák. Az épületek félig már összedőltek, a vasúti sínek eltűntek a növénytakaró alatt, és a jellegzetes Adria-menti vörösfenyő-erdő benőtt mindent, átvette az uralmat. Először aszfaltút, majd földút kanyarog a parton, a túloldalon jól látszik a város, az Aréna és a Tito park, az erőd és a hajógyár, csupa már jól ismert hely. Itt elhagyott kikötődokkok, hajójavító műhelyek, egyiket-másikat még használják, régi halászhajók várnak felújításra, de a többségük üres, romos. A part mellett kicsi öblök hívogatnak úszásra. Az egyik mellett órtorony, benézek, szeméten kívül van-e még valami benne. A lépcső ép, felmegyek oda, ahol az örök voltak, széles, majd kétszázhetven fokos a kilátás a partvonalra és az öbölre. Szemben az Uljanik sziget a hajógyárral, innen jól látszik, a félbehagyott hajó milyen hatalmas. Mire lejövök,

köpcös férfi áll meg velem szemben, kezében pecabot, vödör, valamit mond, miközben a toronyra mutat. Jelzem neki, nem értem, próbálja angolul, mire megismétli németül: *Hier wachte ich während des Krieges, ich wurde als einer der Letzten entlassen, das war mein Wachturm.* Amennyire értem, azt mondta, hogy „Itt őrködtem a háború alatt, az utolsók között szereltem le, ez volt az én őrtornyom.” Érdekelni kezd, igyekszem összegyűjteni nagyon is hiányos némettudásomat. Ez a délszláv háború volt, kérdezem. *Ja, ja, der Jugoslawienkrieg,* feleli, sűrűn bólogat. Nagy csaták voltak erre, kérdezem. *Überhaupt nicht. Pula befand sich nicht in unmittelbarer Nähe der Kriegsfront. Das Gebiet war kein bedeutendes strategisches Ziel, und die ethnische Zusammensetzung der Region war unterschiedlich, sodass es weniger Spannungen in der lokalen Bevölkerung gab,* feleli. Visszakérdezve, kézzel-lábbal magyarázva annyit megérték, hogy errefelé nem voltak csaták, a terület stratégiaiilag nem volt fontos, és itt amúgy is sok nemzetiség él együtt, a feszültségek emiatt jóval kisebbek voltak, mint máshol. Hány éves volt, kérdezem. Huszonöt, mutatja a kezén. Kiderül, hogy történelem- és németnyelv-tanár, és néha visszajár ide a régi őrtornyához pecázni. Már akkoriban, katonakorában rájöttek, hogy a kis öböl jó horgászhely, szinte mindig van kapás. Amúgy Fazanában lakik, az nincs messze, kismotorral tíz perc. Tovább gyalogolva a régi laktanyában egy vadonátúj jachtkikötőhöz érek, drága autók és még drágább hajók, egyenruhás személyzet, kölcsönzőiroda, hajósbolt, új építésű luxusapartmanház, friss, fehér homokos strand, megfordul a fejemben, hogy ez lett a hajógyárból, talán ide ömlött az elsikkasztott pénz... A kikötőn túl tábla igazít el a turistacélpontok között, Punta Christo még három kilométer. Nekiindulok, de rögtön a második kanyarban kibicsaklik a bokám, gyorsan fel is dagad, vége a túrának. Leülök egy kis öbölben, átveszem a fürdőgatyám, áztatom a sérült lábamat, jót tesz neki a hideg víz. Idősebb pár ül mellém egy faág árnyékába. Soványak, barnák, sportosak. A nő monokiniben borotválja a lábát. Rengeteg gyümölcsöt hoztak, banán, sárgadinnye, görögdinnye, körte... Masszírozom a bokám, a térdem is lezúztam, vér szivárog, másfél óra járásra vagyok a lakásomtól. A tenger itt nem tiszta, nem esik jól az úszás, pedig az öböl festői. Kis halászhajók, egy-két vitorlás, olyan, mint egy illegális kikötő.

A vízben nyoma sincs életnek, egy eltévedt hal sem mutatkozik. Indulnom kéne.

Hazafelé azon töröm a fejem, hogy lehet az, hogy folyton belefutok a történelembe, én, aki kevésbé vagyok fogékony ezekre a dolgokra.

Pihenőnap, mérsékelt munka, inkább csak átolvasom, javítgatom az eddigi szövegeket. A hűtőben van tojás, nem kell elmenni ételért sem. Végül lesantikálok pár sörért a Studenacba. Este a teraszról nézem az öblöt, a hajógyár színesre kivilágított daruit, melyek leginkább valami színváltó tengeri dínószörnyre emlékeztetnek.

A Tengerészeti templom környékén járok, amikor meglátom a lányt. Kis hátizsákjával tempósan sétál, nézelődik. Furcsa, földig érő ruhája tűnik fel, és valóságosan göndör haja. A templom első ránézésre nem tűnik különlegesnek. Odébb is állnék, amikor megszólít: érdekes a vízszintes csíkozás, nemde? Isztriai mészke és vörös márvány változik, nagyon ritka... egyidős az Arzenállal, akkor épült, amikor Ferenc József pénzelte a várost, hogy a hadiflottája bázisa lehessen. Állítólag azt mondta, amikor meglátta ezt az épületet: nem egy aranykapu..., amivel arra célzott, valami drágábbat várt volna azért a pénzért, amit a városba öntött. Azt nem vette észre, milyen különlegesek az oszlopok a főbejáraton, amelyek egy-egy tengerészeti csomót ábrázolnak. Kérdően néz rám, lassan válaszolok: én sem tartottam valami izgalmasnak ezt az épületet, de kösz az eligazítást. Bólint, hátat fordít, és elsétál. Legközelebb este látom meg az Aréna melletti utcán, egy padon ül és elmélyülten tanulmányoz egy térképet. Mellé ülök, segítek megtalálni a helyet. Megkönnyebbülten felsóhajt. Kérdezem, elkísérem-e, vagy megtalálja magától. Nekem még nincs szállásom, mondja a lány. Felmegyünk hozzám, kínálok vacsorával, nem kér. Reggelre eltűnik. Keresem a címnél, amit a térképen kinézett, de csak egy kétezer éves mozaik van ott, bárki bemehet megnézni. A nőalak megszólalásig rá hasonlít. A mozaik a bűnhődő Dirke istennő legendáját ábrázolja, akit két ifjú, Amphion és Zethus bikához kötött, amiért igazságtalanul bánt az anyjukkal, Antiopéval. Nem igazán köt le a történet, csak kíváncsi vagyok, mi köze ehhez a lánynak.

Vitorlás húz ki az öbölből teljes vitorlázattal, lassan, melankolikusan, mint a hangulatom. Klasszikusokat hallgatok a rádióban, merengek. A parkban gyerekek kiáltoznak, fociznak. Aláfestik a lassú reggelt.

„ha a gyerekkoromra gondolok, bicikli jut eszembe és fáradtolajjal fellocsolt utca, hogy ne poroljon, meg focilabda, a piactér mérlegházikója, aminek kidőlt egy oldala, a szemben lakó szomszéd disznájának büze, a falépcsők nagypapák gázzal világított lépcsőházában, utcák, házak, ahol laktunk, a nagy jegenyefa a kerítésünk sarkán, de emberek soha, mintha már akkor is egyedül lettem volna” (Város, völgy)

Egyik napról a másikra a tenger tele lett valami nyúlós, bűdös moszattal, a színétől a fenekéig, a felszínen helyenként óriási barnás foltokat hoz létre. Undorító úszni benne, mintha valami gusztustalan trutyiba merülne az ember. Kimenekülök, a zuhany alatt sokáig sikálom magam, mégis úgy érzem, sikamlós a bőröm. Otthon újra lemosakszom, utána jobban érzem magam. Biztos, hogy ebbe a vízbe még egyszer nem megyek bele, és ezt nagyon sajnálom, nagyon megszerettem a napi egy-másfél órás úszást, megvolt tán a két kilométer is alkalmanként. Talán hazafelé toloncolna már az idő, mennem kell. Este hajókirándulásra megyek kikapcsolódásképp, a tenger rendkívül piszkos ettől a vízvirágzástól. Marko, a hajó kapitánya meséli, hogy az elmúlt napok rendkívül magas hőmérséklete úgy felmelegítette a vizet, hogy az amúgy láthatatlan zöldalgák eszeveszett szaporodásba fogtak. Nem lehet tudni, meddig tart. Éjjel nagy vihar tör a városra, felébredek a dörgésre, villámlásra. A szél hatalmas porfelhőt hajt a város fölé, a seregélyek megzavarodnak, az Aréna fölött köröznek. Néhány megkésett hajó sietősen igyekszik biztonságos kikötőt találni. Azután megérkezik a zivatar, majd egy órát esik intenzíven. A teraszról nézem az égiháborút, kicsit meg is ázom. Van valami megfoghatatlan vonzalmam a nyári viharok iránt. Csengetnek, a göndör lány az, bőrig ázott. Adok neki törülközőt, italt, a ruháját kiterítem száradni, felajánlom addig egy ingemet, de nem veszi fel. Kérdezem a mozaikról, nem felel, csak terel, hogy a szállása beázott, nem tudott máshová menni, csak engem ismer a városban. Reggelre eltűnik, ahogy a múltkor is.

A kikötőben sétálok, ki akarom szellőztetni a fejem, sokat dolgoztam egyfolytában. A parton egy nagy, szürke fémtárgy fekszik a fűben, vajon miért nem viszik el innen, tűnődöm, elég lehangoló látvány az amúgy szépen kialakított parti sétány mellett. Egy hajléktalannak látszó ember áll meg mellettem, szép angolsággal magyarázza: ennyi maradt a Viribus Unitis nevű monarchiabeli csatahajóból, amikor 1918. novem-

ber elsején az olaszok felrobbantották. A fedélzeten tartózkodó mintegy ezer emberből legalább négyszáz meghalt, a többiek a vízbe ugrottak vagy a partra menekültek. Az áldozatok a K.u.K Tengerészeti temetőben vannak eltemetve nem messze innen, Verudában. A hajó neve amúgy azt jelenti, „Egyesült erőkkel”, és I. Ferenc József jelmondata volt. A Monarchia addigra összeomlott, és az egykori flottát az újonnan megalakult Szerb–Horvát–Szlovén Államnak adták át. Az olaszok azzal indokolták a hajó megsemmisítését, hogy hadászati veszélyt jelentett számukra, de sokkal inkább az lehetett a háttérben, hogy féltették a dominanciájukat az Adria-tengeren. A háború végeztével Olaszország a harci erőfeszítései jutalmául egyebek mellett megkapta Isztriát. Huszonzét évig tartott az uralmuk, a jugoszláv partizánok szabadították fel a területet 1945-ben. Meghívom egy sörre az út túloldalán. Megtudom, hogy Jankónak hívják, és mindennap itt ücsörög, gondolja az emlékművet. Sok érdekességet elmesél még, a legapróbb részletekig ismeri a korabeli kikötőt és a flotta történetét. Kérdem, mi a foglalkozása, azt mondja, régebben hajózott. Otthon rákeresek a hajó nevére és történetére, feltűnik, hogy Jankó többet tud róla, mint az internet. De az igazán meglepő a kapitány neve: Janko Vukovics. Ő is az áldozatok között volt, síremléke a tengerészeti temetőben van. Furcsa egy város ez.

„ezek ugye holt lelkek, kérdezem a Vadászt, egész elgyengültem az izgalmaktól, a félelemtől – itt nincs halál, mondja a Vadász, csak az élet különböző stációi vannak” (Város, völgy)

A sétálóutcába ritkán merészkedek, túl nagy a tömeg. Most mégis azon keresztül sétálok a kedvenc kerthelyiségembe a Dante térre. Ő most amúgy is közel áll hozzám, sokszor előveszem az *Isteni színjátékot*, a pokol leírását tanulmányozom, ha már arról írok. Lesz egy kis áthallás, de végeredményben az enyém egy öregedő ember személyes infernója, mely saját maga megismeréséhez vezet. Dante is élt itt Pulában, meg is említi a helyet a műben. Viszont Dante és Joyce kapcsán utána nézek más íróknak, akik megfordultak a városban. Így akadok Thomas Mannra, aki a *Halál Velencében* főhősét Pulából indítja útjára, és ezért eljött személyesen körülnézni. A realista regényírók túlkapasai... Eszembe jut, hogy innen naponta van gyorshajó Velencébe, esetleg én is elmehetnék, de elvetem az ötletet, már sokszor jártam ott,

és most más dolgom van. Sokat gondolkoztam, kinek is vihetnék bármi emléket, egyedül élek, a volt, pontosabban válófélben lévő feleségem nem beszél velem, és én ennek csak örülni tudok, a gyerekek külföldön élnek, nekik küldök képeslapot, olyan barátom pedig, akivel ennyire bensőséges lenne a viszonyom, nincs. Viszont egyre elkeseredettebb üzeneteket kapok a szerkesztőtől, és mivel még mindig nem válaszlok a leveleire, gondolom, egy kis engesztelő ajándék majd újra beszélő viszonyba hoz minket, ha hazaértem. Veszek olívaolajat az Oliva Múzeumban, nagyon drága, de igazán különleges, egyszerre édes és savanykás, selymes és illatos, mint egy spéci ital, ettől biztos megbékél. Veszek sligovicát is, ha nem másnak, magamnak, és még pár apróságot, biztos, ami biztos. A kiadómról nem hallottam mostanában, hátha ő is megsértődött. Bevásárlás után kényelmesen elsétálok a Fórumra, a város főterére. Itt van a Városháza és az Augustus templom. Utóbbi lebombázták a második világháborúban, de eredeti formájában visszaépítették. Két euró a belépő, és csak néhány szobortöredék van benne, ami a nyitott ajtóból is látszik, úgyhogy nem megyek be. A tér nagyon hangulatos, mindenfelé cukrászdák, vendéglők kerthelyiségei, napernyőáradat, kis kirakodóvásár helyi termelők és kézművesek termékeiből, a méztől a fülbevalóig. A tér fehér mészkőborítása vakít a kora délutáni napfényben, rettenetes a hőség, egyedül a templom mellett van egy kis árnyék, a turisták zöme ide húzódik.

A teraszról nézem az öblöt, mint minden reggel. Egy hatalmas magánjacht érkezett az éjjel, lehorgonyzott középen, éppen a hajózóúton kívül, az áramlat és a könnyű szél lassan forgatja körbe. Hátulja kinyitva, motorcsónakot eresztenek belőle a vízre, a városba tartanak. Épp velem szemben, a park túloldalán kötnek ki. Este rockkoncert van az Arénában, a fények villódzását a hajó is követi, három szintjének világítása látványosan együtt pulzál a zenével. Eszembe jut, hátha a fellépő érkezett a hajóval, de sosem fogom megtudni. Másnap reggelre elmegy, ébredés után még látom a tetejét eltűnni a Punta Christo-fok mögött.

Rossana szerint a város a Monarchiában nyerte el modern formáját. Kevés város mondhatja el, hogy annyiféle uralom alatt állt, mint Pula. Az ókori Róma ötszázhusz évig uralta, a frankok százhatvanhat, Bizánc kétszázhatvanhat, a Velencei Köztársaság négyszázhatvanhat évig, a

Német-római Birodalom háromszázhetvenkilenc, az osztrák birodalom pedig száztizenhárom évig volt itt, nem beszélve néhány rövid megszállásról, mint az Olasz Királyság huszonöt és Napóleon nyolc éve, a huszonegy hónapos náci megszállás, a Szlovén–Horvát–Szerb Állam hatnapos uralma, és a legfontosabb, Jugoszlávia negyvennégy éve. A város mai kinézete ennek a korszaknak köszönhető, a rengeteg panelház, „modern” iroda- és középület ennek az időszaknak az eredménye. Sok magyar emlék is megtalálható. Elvisz autóval a Horthy-villához, itt lakott a későbbi kormányzó flottaparancsnok korában. Érdekesség, teszi hozzá Rossana, hogy egyidőben szolgált Georg Ludwig von Trapp admirálissal, aki a családjával a későbbi *A muzsika hangja* musical főszereplője lett. A villa kopott, alig takarja vakolat, kell hozzá képzelőerő, hogy felfedezzük rajta a hajdani fényűző gazdagság nyomát. Valószínűleg sok család lakja, a parkja gyomos, és olcsó autók állnak benne. Rossanát véletlenül ismertem meg, egy csoportnak tartott idegenvezetést az Arénánál, amikor meghallottam, hogy azt mondja: a városban van egy híres, bár nehezen felfedezhető mozaik, mely egy római kori gazdag patrícius villájának lehetett a padlója. Egyből a göndör lány jutott eszembe, és rögtön belekérdeztem, mit lehet tudni a mozaikon szereplő alakokról. Türelmemet kérte, és hogy csatlakozzak a csoporthoz, a vezetés végén szívesen ad részletesebb felvilágosítást, de most haladni kell, még hosszú a túra. Végül megbeszéltük, hogy délután találkozunk a mozaiknál, én ugyanis éppen a Tito parkba tartottam a délelőtti munkám miatt. Jól haladt az írás, el is határoztam, hogy este küldök egy üzenetet a szerkesztőmnek, hogy megnyugtassam, nem véletlenül tűntem el, hamarosan izgalmas kéziratot kaphat. Korán érkezem, Rossana még nincs ott, nézelődöm, meglep, hogy amennyire híres ez a mozaik, annyira rossz állapotban van, a hevenyészett tető, aminek védenie kellene, több helyen beázik, már moha fedí a nedves részeket, és a mozaik tele van szeméttel, a legújabb egy napszemüveg, ami épp akkor esik le valaki homlokáról a rács mögé, amikor odaérek. Senki nem takarítja, nem tartja karban, nem restaurálja, igazi csoda, hogy még egyben van és felismerhető. Egy irodaépületet akartak építeni, és a talajmunkák során találták meg a mozaikot két méter mélyen – ennyivel magasabb ma a talajszint, mint kétezer évvel ezelőtt –, így az épületet máshol húzták fel, a mozaikot pedig igyekeztek

konzerválni, magyarázza Rossana. Érdekessége, hogy bár római nemesember háza, a jelenet a görög mitológiára utal. Dirke egy nimfa volt, félisten, a thébai Lycos király felesége, aki Antiope nevű unokahúgát akarta elveszejteni féltékenysége miatt, de bűnhődésül Antiope fiai egy bikához kötözték, hogy az halálra tapossa. Dionüszosz azonban megmenti, és attól kezdve Dirke az istenség híveként a forrásának őrzője lesz. Bonyolult történet, mint a görög mitológia általában, nehezen kibogozható rokoni szálak, és még mindig nem értem, mi köze ehhez a göndör lánynak. Mindenesetre Rossana felajánlja, hogy körbevisz a városban, és megmutat pár érdekességet, amit kevesen fedeznek fel az átlagos turisták közül. Ilyen a Horthy-villa is, és a Tengerészeti temető, ahol Alois von Becknek, a hajógyár portásának, helyesebben első igazgatójának a sírja is megtalálható, a Viribus Unitis hajó legénységével együtt. Megnézem Jankó nyughelyét is, és azon tűnődöm közben, vajon holnap találkozom-e vele. Elvisz egy alig felismerhető erődmaradványhoz is, a verudelai erőddel egy időben épült, de már csak néhány fal a Monarchia idejéből. Rossana olasz nemzetiségű, a velencei időkből maradtak itt olaszok, meséli, az ő leszármazottaik a mai közösség tagjai. Megmutatja a belvárosban az Olasz Kulturális Intézet épületét, aminek a bejárata a Heródes kapu mögött van. Ez a kapu a legrégebbi római kori építmény a városban. És itt indul a Zerostrasse, az erőd alatt az első világháborúban kiépített föld alatti alagútrendszer. A célja az volt, hogy védelmet nyújtson a polgári lakosságnak és a katonai személyzetnek a bombázások ellen, valamint biztosítsa a város gyors és biztonságos közlekedését különböző stratégiai pontok között. Később visszamegyek ide, több magyar vonatkozású dolgot is látni lehet, például korabeli plakátokon Tokaji brandyt hirdetnek. Mit mondjak, megkóstolnám. A zegzugos folyosókon kisebb-nagyobb beugrók, a katonák hálókörletei, étkezőhelyiségek, őrhelyek, gyülekezőtermek váltogatják egymást. Az egyikben néhány katona tisztítja a fegyverét, németül beszélgetnek. Közelebb lépnek, de az egyikük pisztolyt fog rám: *Halt!*, kiáltja, és hessegető mozdulatot tesz, menjek onnan. Már tudom, ő sem valós, a város számtalan szellemeinek egyike. Továbbmegyek. Kint hőség van, harmincöt fok, itt bent pedig egész évben tizenhét, ezért gyorsan kijövök, meg ne fázzak az összeizzadt ruhámban. A túránk Rosannával a Vásárcsarnoknál ér véget. Mielőtt elbúcsúzik, elmondja, hogy ez az

épület a budapesti Vásárcsarnok elődje, nagyjából azzal egy időben, hasonló módon épült, de ez fémből és üvegből, míg a mienk elsősorban téglából. Látja, a közös történelem milyen érdekes párhuzamokat képes produkálni, mondja, és elhajt.

Ha időm engedi, mindennap elmegyek úszni. Szerencsére az algavirágzás két nap alatt elmúlt, azóta sem értem, hogyan. A tenger élménye itt páratlan. Sokszor voltam már mindenféle tengernél és óceánnál, de most, itt érzem először, hogy a közeg befogad és alig enged el, van, hogy két órát is benne vagyok, búvárkodom, nézelődöm, úszom végelgyengülésig. Ma messzire jutottam, a kedvenc szirtfokomtól indulva elértem két másik strandot, az egyik egy szállodához tartozik, a másik a városi vízi vívidámpark. Mindenütt sok az ember, de a víz tiszta, közepesen mély, sziklás alja tele étellel. Megdöbrent, hogy ekkora város közelségében mennyire érintetlennek érzem a természetet a víz alatt. Biztos nem is az, és nem így nézne ki, ha tényleg, de a fajgazdagság mégis meglepő. Nagyon bejön nekem ez a városi vízpart. Hiányozni fog, ha nemsokára hazamegyek.

Lassan búcsúszom a várostól, céltalanul csatangolok a már ismert utcákon, élvezem a hangulatot, még több részletet fedezek fel, például, hogy a sétálóutca néhány szép épülete teljesen lakatlan, üres, mint egy kagylóhéj, a díszes külső mögött sötétlik a szomorú jelen. A Dante téren iszom egy sört, elbeszélgetek a már ismerős pincérrel. Kirakatokat nézek, ismétlődő gumikacsaboltok, ez helyi találmány, Harry Potter kacsáktól Darth Wader kacsáig mindenféle kapható, gumicukorüzletek harsogó popzenével kalózhajónak berendezve, Vape boltok, ahol elektromos cigarettákat lehet venni, és ajándékboltok a szokásos kínai kínálattal. Az egyiknél választok pár képeslapot az utcai tartóból a gyerekeimnek, bemegyek fizetni. Az eladó sehol, a zene harsog, a saját gondolataimat sem hallom. Felfedezem a kassza mellett a hangszórót, lehalkítom, amíg várok. Jön az eladó, de nem velem és a képeslapokkal foglalkozik, hanem visszahangosítja a zenét. Legyintek, otthagynom, valamit kiabál utánam. Biztos neki is melege van. Felsétálok egy látványos, lépcsős kis sikátoron a Kastel hegyének oldalába, elképzelem alattam a Zerostrasse katakombáit a szellemekkel, mellettem régi házak, sokféle apartmanokat jelző kistáblák a bejáratok mellett. A régi városfalról apró udvarokba nézek be, a belvárosban szőlőt, paradicsó-

mot természetnek a lakók, kemencék, grillezők, napágyak a lugasok árnyékában. Ferences templomot mutat egy útjelző, bemegyek, ha másért nem, lehűlni. Egy euró a belépő, egy kerengőbe jut az ember, körben székek, megpihenek. Apró kis füves udvar csobogóval és Mária-szoborral, egyedül vagyok, csak a jegyszedő bambul a bejáratnál, az egész ódon és csendes, más világ, meditálni volna kedvem. Egy oldalsó teremben meglepve fedezem fel, hogy itt nyugszik Árpád-házi Salamon király, akit fiai megfosztottak a tróntól, és élete végén ide menekült. Ismét egy magyar emlék ott, ahol egyáltalán nem számítanék rá. Egy kiadványból kiderül, hogy Dante is itt lakott, amíg Pulában tartózkodott. Micsoda hely! A templom a kerengőből jobbra nyílik, a bejárata szűk, de belül megdöbbenően tágas, egyszerű, korai gótikus tér, alkonyi sötét, az apró ablakokon beszűrődő fénycsíkok emelkedetté varázsolják a hangulatot. Béke tölt el, talán az utóbbi hetekben megjárt poklok utáni ellenszerként. Hosszan elidőzöm, nézelődöm, bár nincs hűvös, amire számítottam, ezen az éghajlaton a templomok is felmelegszenek. Végül a levegőtlenesség miatt jövök ki talpig leizzadva, de lélekben feltöltődve. A kerengőben már többen sétálnak. Pár turista mögött meglátom a Lovranból ismert gyerekeket. Nem sokat változtak, most is ápolatlanok és porosak, mégis árad belőlük valami felsőbbrendűség, ahogy felismernek, és a már ismert főhajtással köszöntenek, majd bemennek egy látogatók elől lezárt terembe, ahová nem követhetem őket. Talán itt lagnak, gondolkozom, talán a szerzetesek befogadták őket, találgatom, vagy talán mindig is idetartoztak. A jegyszedőt is kérdezem, de nem beszél csak horvátul, nem értjük meg egymást.

„Isten nem vesz ki a problémából, hanem ha benne vagy, nem vagy egyedül, írta egy költő és azon agyalok, miért túl kevés ez nekem” (Város, völgy)

A seregélyek csivitelése rángat ki az álomból. Reggel hat óra, a madarak ilyenkor csapatostul, gomolygó fekete felhőként hagyják el a várost. Megnézem őket utoljára, ma én is hazaindulok. Sok dolgom nincs otthon, talán az utolsó simításokat kell elvégezni a kéziratot, de elfogyott a pénzem, és lejárt a lakásbérlet is, hiába kérdezem a tulajdonost, hosszabbítana-e, holnap már mások jönnek, feleli. A szerkesztőm lelkes, tudta ő, írta, hogy nem tűnhettem el csak úgy, cserben hagyva mindenkit, alig várja a friss szöveget, de ígérem meg, hogy az

elmaradt külföldi meghívásnak is eleget teszek nemsokára. Nyolc órakor már úton vagyok, úgy tervezem, hogy megállok Opatijában és Rijekában körülnézni, nem kell sietnem, nem vár senki. Opatija végül kimarad, mert elvétem az autópálya-lehajtót, és nehézkes lenne visszafordulni. Ott már amúgy is jártam, csak egy kávét ittam volna a parti sétányon. Sebj. Rijeka nagy és unalmas. A sétálóutca széles, szombat lévén a boltok jó része zárva, turista is alig lézeng, ürességérzetem van. A Szent Vitus-székesegyház az egyetlen különlegesség, kár, hogy zárva. A kör alaprajzú templomot a város védőszentjéről nevezték el, aki egyben a hajósok, halászkok védőszentje is. A templom ajtaja egy dombormű, mely a szent életének és vértanúságának jeleneit tartalmazza. Mivel alig volt tizenkét éves, amikor vértanúhalált halt Diocletianus császár parancsára, a művész gyermekként ábrázolja. Az egyik jelenetben három gyermekangyal hordoz egy kicsit, őt védelmezik.

*Gyöngyvadászat, 2020
(160 x 200 cm, olaj, vászon)*